

A MAROSSZÖG APRÓFALVAI

KÓKAI SÁNDOR

THE SMALL VILLAGES IN THE MAROSSZÖG

The Marosszög is an area which is not known about the small villages dominance in the settlement geography literature (however today one third of the settlements are included), but this region's settlements were in the periphery of three bordering countries and specifically developed along the last two centuries. The formation and development of small villages was determined by the economic necessity, the everyday living of inhabitants always based on the land. They began as tobacco gardeners, and after several economic-management product change (eg. corn, onions etc) today insisting on their ancestral heritage and tradition they are responding to socio-political challenges and expectations. The twelve examined settlements today has only a local / partial-governments, which means that all of them is a co-town of a populous city / village. Despite unfavorable demographic processes they have retained their Hungarian nationality, but nowadays these small Hungarian ethnic islands became endangered. Since the political system changed in the past quarter century, it did not change them; in this desperate situation only the silent abandoned cemeteries and churches keep the memories where they have lived their better days.

BEVEZETÉS

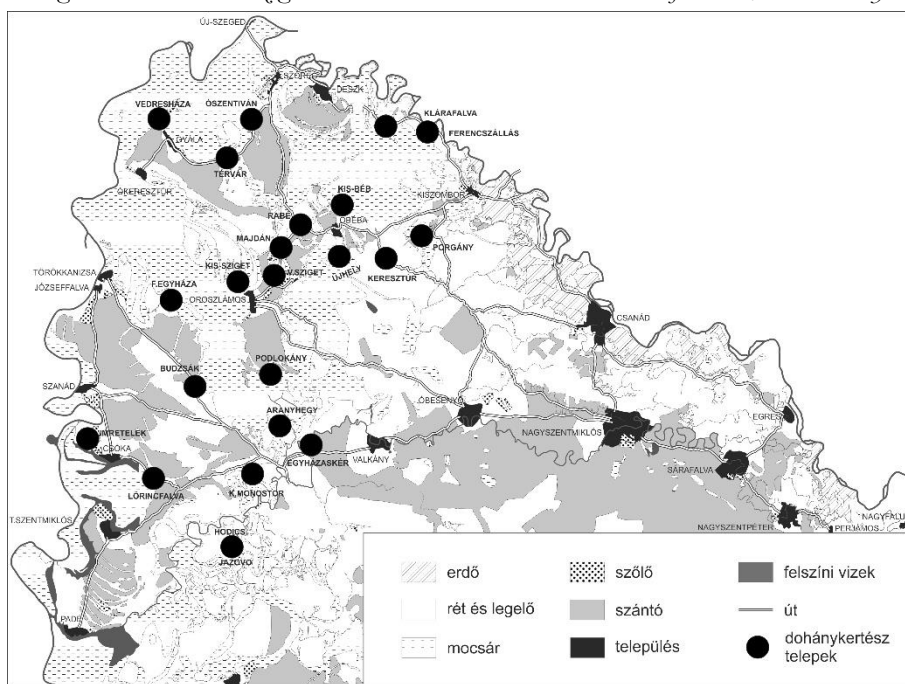
Az aprófalvak kutatása, társadalmi-gazdasági sajátosságai, valamint térszerkezeti helyük változásának bemutatása alapvető fontosságú, mindazok ellenére, hogy a 2011-es népszámlálás adatai szerint hazánk népességéből mindössze 292 827-en (2,95%) élnek a településállomány több mint 1/3-át kitevő, ötszáz fő alatti népességszámú településeken (BALOGH 2014). Az aprófalvak társadalmi-gazdasági változásokkal szemben való ellenálló képessége kicsi. Ebben szerepet játszik a település mérete és korstruktúrájának felborulása mellett az alapvető gazdasági funkciók megbomlása és az ott élő lakosság elszegényedése, identitásvesztése is. A demográfiai folyamatok következtében az aprófalvak további funkcióvesztésének, elnéptelenedésének, illetve a népesség kicserélődésének veszélye egyre inkább realitássá válik. Az országhatár menti fekvés a problémákat egyrészt megnöveli, másrészt más kontextusba helyezi, azaz e települések térpályái egyre inkább csak a határon túli területek bevonásával értelmezhetők. A Marosszög olyan terület, amely a településföldrajzi szakirodalomban nem az aprófalvak dominanciájáról ismert (pedig napjainkra a települések egyharmada ide tartozik), azonban e régió települései három ország határ menti periferiájára kerültek és sajátos fejlődési utat jártak be az elmúlt évszázadban. A mezorégióban a települési szintű társadalmi átrétegződés mélyreható jelenségeinek több, szignifikáns jegye is vizsgálható. Tanulmányomban a Marosszög aprófalvainak kialakulását, fejlődését és 21. század eleji állapotát mutatom be országok szerinti differenciálódással.

1. A MAROSSZÖG TELEPÜLÉSHÁLÓZATÁNAK KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE

A Marosszög természetföldrajzi értelemben az Alsó-Tisza-vidék tája, egyben a Bánságnak, mint történeti földrajzi régióinak mintegy 1500 km²-nyi kiterjedésű mezorégiója, amely Trianon óta három ország határ menti periferiáját alkotja. A Tisza, a

Maros és az Aranka (Harangod) által közrezárt területen elhelyezkedő tájon több szempontból is sajátosnak tekinthető településhálózat alakult ki. Korábbi tanulmányokban mezoregionális (KÓKAI 2000, 2002, 2006, 2007/A, 2010) és települési szinten is be lett mutatva (KÓKAI 2007/B, 2008), hogy a régió településeinek kialakulásában a természetföldrajzi viszonyoknak évszázadokon keresztül döntő szerepük volt, s néhány méteres relatív magasságkülönbség is meghatározónak bizonyult (KÓKAI 2014). A Maroszsög energikus pontjain a 18. század végére viszonylag jelentős népességszámmal rendelkező stabil települések alakultak ki, kiaknázva a helyi és helyzeti energiákat, mintegy gyöngyfűzészerűen elhelyezkedve és kapcsolódva a folyók menti hátságokhoz és kisebb-nagyobb ármentes teraszszigetekhez (1. ábra).

1. ábra: A Maroszsög települései és a területhasználát a 18/19. század fordulóján
Figure. 1: The Maroszsög's settlements and land use at the turn of the 18/19th century

Forrás: Az első katonai térképfelmérés szelvényei alapján saját szerkesztés

A régió településállománya az 1784/87-es II. József féle népszámlálás idején 34 településből állt, egy mezővárosból (Nagyszentmiklós), huszonkettő ötszáz főnél népesebb faluból, tizenegy ötszáz főnél kisebb népességű községből (pl. Tervár, Ladány, Új-Szeged). Ezen túlmenően azonban a nem önálló közigazgatású három - száz fő körüli vagy annál népesebb - falunak is beillő lakott puszta, valamint a kisebb lakott helyek (vendégfogadók, majorok, malmok, tanyák, valamint 10 db, egyenként 1–50 fő közötti lakossággal rendelkező további puszta stb.) is a településállomány szerves részét képezték (1. táblázat).

1. táblázat: A Marosszög településeinek népességszám változása (1784/87-2011)

Table 1: Changes in population of Marosszög settlements (1784 / 87-2011)

Települések	Népességszám (fő)			Nép- változás (%) 1870- 1910	Népes- ség (fő) 1949	Nép- változás (%) 1910- 1950	Népes- ség (fő) 1990	Nép- változás (%) 1950- 1990	Népes- ség (fő) 2011	Nép- változás (%) 1990- 2011
	1784	1870	1910							
<i>Városok és 500 főnél népesebb községek 2011-ben</i>										
Na.szentmiklós	5416	9205	10617	15,3	9956	-19,4	13083	31,4	12312	-5,9
Né.szentmiklós	-	1903	1740	-8,6						
Perjámos	1823	5215	5348	2,3	6089	-15,4	3991	-34,5	4207	5,4
N.csanád	2402	5385	5649	4,9						
Ócsanád	999	2059	1538	-25,3	2303	-33,9	1269	-44,9	1115	-12,1
Egres	1808	3042	3482	14,5						
Óbéba	1020	2872	2494	-13,2	1727	-34,8	1018	-41,1	992	-2,6
Batthyányháza	53	230	155	-32,6						
Keclevichháza	-	1071	1191	11,0	1009	-15,1	577	-42,8	527	-8,7
Sárafalva	2586	3839	3944	2,7						
N.szentpéter	2026	4180	3573	-14,5	2917	-18,4	1998	-31,5	2030	1,6
Valkány	1800	4331	4809	11,0						
Óbesenyő	3188	7099	5913	-16,6	5906	-0,1	4450	-24,7	3648	-18,0
Törökkanizsa	1157	3249	4691	44,4						
Jászeffalva	578	2450	2967	21,1	7784	1,8	8062	3,6	6960	-13,7
Csóka	1191	3405	4245	24,7						
Oroszlámos	1307	2838	3537	24,6	3133	-11,4	1912	-39,0	1398	-26,9
Ókeresztúr	719	2538	3053	20,3						
Szanád	917	2387	2317	-2,9	1917	-17,3	1384	-27,8	1151	-16,8
Gyála	1070	2469	2782	12,7						
Hódégháza	-	1776	1848	4,1	1887	2,1	1118	-40,8	742	-33,6
Padé	787	1668	1641	-1,6						
M.padé	-	1601	1998	24,8	4610	26,7	3190	-30,8	2376	-25,5
T.szentmiklós	1270	3252	3530	8,5						
Kiszombor	981	3712	4107	10,6	5534	34,7	4310	-22,1	3935	-8,7
Szőreg	1410	2661	4052	52,3						
Deszk	932	2403	2944	22,5	2861	-2,8	2755	-3,7	3560	29,2
Ószentiván	-	973	1472	51,3						
Újszentiván	361	1146	1387	21,0	1394	0,5	1330	-4,6	1670	25,6
Kübekháza	-	1705	1817	6,6						
Ferencszállás	-	406	404	-0,5	847	109,7	675	-20,3	623	-7,7
Összesen (A)	35801	91070	99245	9,0						
<i>Aprófalvak 2011-ben</i>										
M.keresztúr	173	615	687	11,7	718	4,5	503	-29,9	485	-3,6
Klárafalva	86	331	570	72,2						
Feketető	514	870	1101	26,6	1025	-6,9	595	-42,0	437	-26,6
Egyházaskér	-	738	861	16,7						
M.majdán	295	750	758	1,1	824	8,7	387	-53,0	210	-45,7
(Kis)Sziget	-	161	-	-						
Podlokány	-	120	-	-	501	-	172	-65,7	144	-16,3
Fejéregyháza	-	327	247	-24,5						
Rábé	172	431	478	10,9	407	-14,9	195	-52,1	106	-45,6
K.monostor	-	542	329	-39,3						
Porgány	130	762	980	28,6	321	-67,2	104	-67,6	62	-40,4
Bolgártelep	-	558	725	29,9						
Új-Szeged	67	843	-	-	<i>1880. június 5-én Szegedhez csatolva.</i>					
Összesen	1417	7048	6763	-	7499	10,9	3732	-50,3	2619	-29,8
Mindösszesen	37238	98118	105981	8,0	98919	-6,7	82967	-16,1	76188	-18,2

Forrás: Népszámlálások adatai alapján saját szerkesztés

E településszerkezetbe indult meg a 18/19. század fordulójától a magyar dohánykertészek – a helyi nagybirtokosok és a kamara által is támogatott – betelepítése, melynek eredményét Fényes Elek 1839-ben az alábbiakban foglalta össze:

„Dohánytermesztéssel több ezer család foglalatoskodik, úgy hogy Torontál vármegye 41 nagy népesített pusztáin (ezek közül 37 magyar, 1 német, 1-1 magyar-szlovák, magyar-bolgár, magyar-szerb) csaknem mind dohánytermesztők laknak, s ezek leginkább magyarok. A torontáli dohány szegedi név alatt jön kereskedésbe, mégpedig oly nagy mennyiségben, hogy erre nézve talán egyedül Szabolcs és Tolna vármegyék vetekedhetnek vele. Jóság és kedves íz tekintetéből különösen dicsértetik a deszki és a tordai.”

A Fényes Elek által említett 41 db Torontál vármegyei népesített pusztá közül 23 db a Marosszög területén helyezkedett el (2. táblázat, 1. ábra), ahol Fényes Elek adatai szerint az 1830-as években összesen 849 lakóházban 7056 lakos élt, átlagosan 306 fő/pusztánként. A 2. táblázatban a népességszám mellett fel lettek tüntetve a települések határában kialakult dohánykertészségek, az anyatelepülések földbirtokos családjai, valamint a közigazgatási önállóság létének időtartama.

2. táblázat: A Marosszög népes pusztái 1839-ben
Table 2: Populated steppes of Marosszög in 1839

Pusztá neve	Településhez	Közigazgatási önállóság	Lakóházak száma	Népesség szám	Földbirtokos
Aranyhegy	Szanád	-	15	106	Aldássy
Kis-Béba	Óbéba	1891-ig	10	92	Batthyány
Budzsák	Törökkanizsa	-	50	604	Szerviczky
Ferencszállás	Deszk	1838-tól	52	202	Gerliczy
Fejéregyháza	Óbéba	1858-1884	29	268	Batthyány
Hodics és Jaszova	Tiszaszentmiklós	1844-től	164	1364	József nádor
Imretelek	Csóka	1880-ig	29	156	Marczibányi
Porgány	Nagycsanád	1861-től	32	202	Nákó
M.keresztúr	Óbéba	1870*	87	758	Batthyány
Klárafalva	Deszk	1838-tól	30	234	Gerliczy
Majdán	Óbéba	1870*	41	688	Batthyány
K.monostor	Csóka	1870*	44	366	Marczibányi
Podlokány	Óbéba	1945 után	12	96	Batthyány
Rabé	Szőreg	1900-tól	34	322	Kamara
Ószentiván	Szőreg	1870*	64	354	Kamara
Kis-Sziget	Óbéba	1892-ig	12	80	Batthyány
Térvár	Szőreg	1892-ig	23	174	Kamara
Terján=Lórinccfalva	Csóka	1854-1954	12	70	Marczibányi
Vedresháza	Szőreg	-	26	230	Kamara
Egyházaskér	Csóka	1848-tól	57	486	Marczibányi
Verboviczi-Sziget	Óbéba	-	16	126	Batthyány
Újhely	Óbéba	-	10	78	Batthyány
Összesen			849	7056	

*1851-ben még nem, 1870-ben már önálló községek.

Forrás: Fényes E. (1839, 1851), ill. Népszámlálás 1870 alapján saját szerkesztés

A dohánykertészekkel benépesített puszták közül négy már az 1848/49-es délvidéki hadjáratokban végleg elpusztult (pl. Újhely, Verbovicza-Sziget), hat külterületi lakott hely (pl. Aranyhegy, Budzsák, Vedresháza) napjainkig közigazgatási önállóság nélkül maradt, azonban tizenhat pusztá amellyek a 19. század folyamán önálló községgé fejlődtek (pl. Ferencszállás, Klárafalva, Magyarkeresztúr, Egyházaskér, Majdán, Kanizsamonostor, Ószentiván). Közülük azonban csak Hódegyháza és Ószentiván népességszáma haladta meg az ezer főt 1910-ben (*1. táblázat*), utóbbi kettő ma sem tartozik az aprófalvak közé. A tizenhat község közül a 19. században öt el is vesztette közigazgatási önállóságát (pl. Imretelek, Tértvár). A fennmaradó tizenegy település közé csak Podlokány, Kis-Sziget és Fejéregyháza került vissza a 20. században önálló településként, Lőrincfalvát pedig 1954-ben elpusztították. A 21. század elejére a fenti települések közül került ki az aprófalvak kilencven százaléka, rajtuk kívül csak az 1844-ben telepített Bolgártelep került napjainkra a törpefalvak közé.

2. MAROSSZÖG APRÓFALVAINAK FEJLŐDÉSE A 20. SZÁZADBAN

Az 1910. évi népszámlálás idején negyvenegy közigazgatásilag önálló település – jogilag valamennyi községi jogállású – alkotta a Marosszög településhálózatát, amelyekben 105981 lakos élt. 10 ezer főt meghaladó népesség csak Nagyszentmiklóson, 5000-10000 fő közötti népesség csak Nagycsanádon, Óbesenyőn és Perjámoson koncentrált. 2000-5000 fő közötti népessége 16 településnek, 1000-2000 fő közötti népessége tíz településnek, 500-1000 fő közötti népessége hat településnek volt, míg 500 fő alatti népességgel mindössze öt település rendelkezett (*1. táblázat*).

Az elmúlt száz év változásait tekintve megállapítható, hogy a 2011. évi népszámlálási adatok szerint a Marosszög harminchét településből álló településhálózatának élén három város (Nagyszentmiklós, Törökkanizsa, Csóka) és egy ötezer fő feletti városrész (Szőreg) állt. Kilenc község 2000-5000 fő közötti, nyolc település 1000-2000 fő közötti népességszámmal rendelkezett. Mindössze három kistelepülés és tizenkettő aprófalva képezte a településállomány legkisebb önálló közigazgatású elemeit. A továbbiakban az elmúlt évszázad demográfiai folyamatait részletesen csak az aprófalvak viszonylatában és csak a népességszám és az etnikai viszonyok változásának vetületében mutatjuk be.

2.1. AZ APRÓFALVAK NÉPESSÉGSZÁM VÁLTOZÁSA

A 2011-ben az aprófalvak kategóriájába került 12 település közül 1910-ben csak egy település (Feketető) volt 1000 főnél népesebb, azaz száz év alatt két kategóriát zuhant besorolása. Hasonló mértékű volt az elmúlt fél évszázadban Egyházaskér népességszámcsökkenése is. Az elmúlt száz év alatt szintén két kategóriát esett Porgány és Bolgártelep, amelyek napjainkra 100 fő alatti törpefalvakká váltak. Az 1910-ben 500 fő alatti népességszámú települések közül csak egy (Ferencszállás) tudott magasabb kategóriába kerülni napjainkra. Az elmúlt évszázad demográfiai változásait az aprófalvak szemszögéből tekintve megállapítható, hogy:

- Az aprófalvasodás nem egyformán érintette a három ország településállományát, a Magyarországon maradt tíz település közül Új-Szegedet már 1880-ban Szegedhez csatolták, s napjainkig tartó dinamikus fejlődése eredményeként, mintegy huszonöt ezren élnek a városrészben.

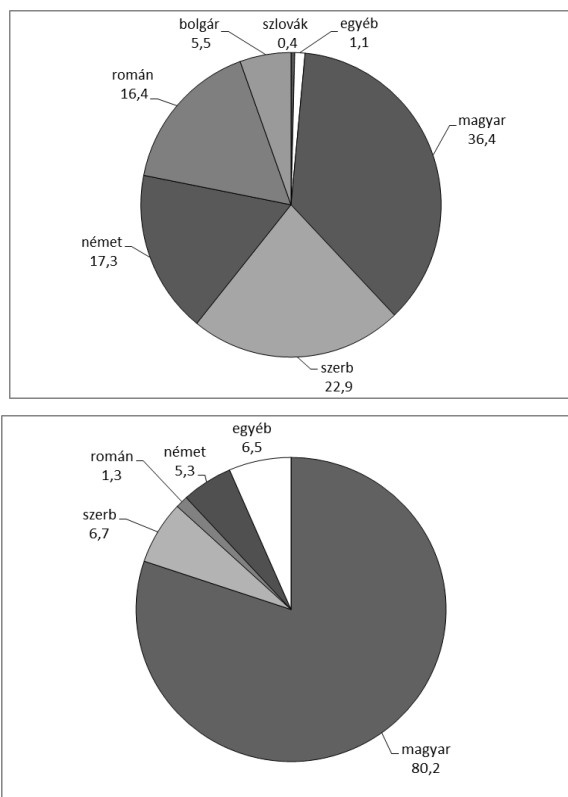
- A magyarországi települések közül csak Tervár veszítette el közigazgatási önállóságát és csak Klárafalva került az aprófalvak közé, ahol jelentős népességszám csökkenés az elmúlt ötven évben következett be. Klárafalvát már nem érte el az a szuburbanizációs folyamat, amely Deszk (több mint 800 fővel), Szőreg (kb. 400 fővel), Újszentiván (kb. 340 fővel), Ószentiván (kb. 150 fővel) népességszámát megemelte és Kübekháza népességszámát stabilizálta az elmúlt két évtizedben.
- A Romániához került aprófalvak közül Batthyányházát még a 19. század végén Óbébához kapcsolták, Magyarkeresztúr pedig – Klárafalvához hasonlóan – a második világháború után meginduló és gyorsuló demográfiai erózió egyik legnagyobb vesztese.
- Porgány és Bolgártelep eltérő geográfiai helyzetben van, de mindkettő a népességvesztés exoduszerű folyamatát élte át az elmúlt fél évszázadban. Porgány közvetlen országhatár menti helyzete, rendkívül kedvezőtlen közlekedési kapcsolatai, évtizedeken keresztül elhanyagolt, rossz bekötőútja egyaránt hozzájárult elnéptelenedéséhez. Emellett elszakították a tradicionálisnak tekinthető társadalmi-gazdasági kapcsolatait Kiszombortól.
- A vizsgált tizenkét aprófalva kétharmada Szerbiában van, mely települések nagy részénél a demográfiai erózió már az első világháború után elindult. Mindössze Egyházaskér, Magyarmajdán és Kanizsamonostor népességszáma emelkedett a két világháború között.
- A Szerbiához került és napjainkra aprófaluvá vált nyolc település az elmúlt ötven évben elvesztette népességének több mint hetven százalékát. A második világháború utáni első szerb népszámláláskor még 5281 fő élt e falvakban, 2011-ben mindössze 1571 fő. Egyházaskér és Feketető ezer fő feletti népességű középfalvakból (1. táblázat) aprófalvakká, míg a többi település 200 fő körüli vagy az alatti népességű településekké vált.
- A marosszögi szerbiai és romániai magyar aprófalvak elnéptelenedése szinte megállíthatatlan, eltűnésük a térképekről csak rövid idő kérdése. A demográfiai erózió nem csak a határmenti helyzet eredménye, hanem a mindenkori szerb és román gazdaságpolitika (pl. az infrastruktúra végletes elhanyagolása, a gazdasági és emberi erőforrások drasztikus kiszípolozása stb.) és az adott országra jellemző nemzetpolitika etnokulturális vetületeinek együttes következménye.
- A marosszögi aprófalvak demográfiai folyamataira a belső társadalmi törvényszerűségek és a gazdasági kényszer hatott döntően, azaz alapvetően elkerülték a szerb és román kolonizációt.
- Gyakorlatilag az államapparátus helyi vezetőin kívül szerb és román családok sem érkeztek tömegesen e településekre – a délszláv háború is csak néhány szerb telepes családot sodort ideig (pl. Podlokány, Kis-Sziget) –, ha igen akkor az itt élők számon tartották regáti vagy ószerbiai származásukat. A kolonizáció elmaradásának etnikai hatásai számukra kedvezőek, hiszen alapvetően magyar lakosságú települések, ugyanakkor az anyaországtól történő leszakításuk, a határok átjárhatatlanságától a családi, baráti és rokoni kapcsolatok szétszakításáig azt eredményezte, hogy magyarok sem érkezhettek a régióba, sőt, aki és amikor tehetett, elmenekült, ami napjainkra minden tekintetben végzetesnek bizonyult.

2.2. AZ APRÓFALVAK ETNIKAI VISZONYAINAK VÁLTOZÁSA

A népszámlálási adatok lehetőséget biztosítanak arra, hogy a továbbiakban megvizsgáljuk a települések etnikulturális jellegének változásait és jelenlegi sajátosságait. Az 1910. évi népszámlálás etnikai adatai alapján megállapítható, hogy a Marosszög össznépességének 36,4%-a magyar, 22,9%-a szerb, 17,3%-a német, 16,4%-a román, 5,5%-a bolgár és 0,4%-a szlovák volt. A fennmaradó 1,1%-nyi népességet a kisebb etnikai töredékek alkották (3. táblázat). A vizsgálatunk tárgyát képező aprófalvak egy évszázaddal ezelőtti etnikai képe sokkal egyöntetűbb volt, jól tükrözve a 19. század elejétől megőrzött magyar dohánykertész telepek etnikai homogenitását és fejlődését (2. ábra). A telepítés után száz évvel az 1910. évi összlakosságuk (6912 fő) több mint nyolcvan százaléka (5540 fő) magyarnak vallotta magát. Mindez azt is jelentette, hogy a Marosszög magyar lakosságának 14,2 százaléka itt, a napjainkra apró- és törpefalvakká vált településeken élt.

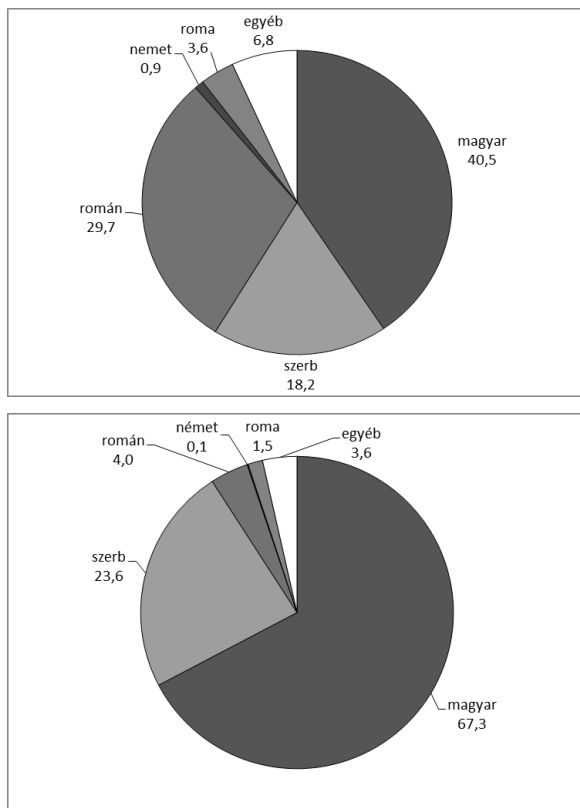
A 2001/02. évi népszámlálási adatok alapján az aprófalvak összlakosságának (3231 fő) kétharmada (67,3%) még mindig magyarnak vallotta magát (3. ábra). Mindez azonban azt jelentette, hogy a Marosszög magyar lakosságának (33058 fő) csak 6,6%-a élt a vizsgált tizenkét aprófaluban.

2. ábra: A Marosszög össznépességének és az aprófalvak etnikai megoszlása (1910)
Figure 2: Ethnic division of the population in the Marosszög (1910)

Forrás: Népszámlálás (1910) adatai alapján saját szerkesztés

3. ábra: A Marosszög össznépességének és az aprófalvak etnikai megoszlása (2001)
 Figure 3: Ethnic division of the population in the Marosszög (2001)

Forrás: Népszámlálás (2001) adatai alapján saját szerkesztés

A mindössze 2176 főnyi magyar lakos elhanyagolhatónak tűnik – hiszen Csókán vagy éppen Törökkanizsán is több magyar él –, különösen, ha eltekintünk Klárafalva 470 főnyi magyar lakosságától, akik nem kisebbségi helyzetben élik mindennapjaikat. Azonban kiemelt jelentősége van annak, hogy csak ezeket a Szerbiához és Romániához csatolt aprófalvakat nem érte el az erőszakos asszimiláció és a multikulturalizmus. Mindez a városokról és a nagyobb népességszámú falvakról egyáltalán nem mondható el.

A 3. táblázat adatai jól érzékeltetik, hogy a Romániához csatolt valamennyi marosszögi település az elmúlt évszázadban román többségűvé vált, kivételt csak a vizsgált aprófalvak jelentenek, azaz a helyi magyar lakosság itt őrizhette meg – részben kényszerből – legtovább lokális környezetében magyarságát, nyelvét, szokásait, identitását. Az elmúlt két évtizedben azonban egyértelművé vált, hogy e helyi kis magyar közösségek identitása is végveszélybe került, illetve felszámolódott. Az itt élő magyarok jelentős része exoduszerűen elhagyta lokális környezetét, ott hagyva mindent, ami számára értéket, társadalmi rangot vagy megbecsülést jelentett.

3.táblázat: A marosszögi települések etnikai összetételének változása (1910-2001)
 Table 3: Changes in the ethnic composition of Marosszög settlements (1910-2001)

Települések	Népesség 1910							Népesség 2001						
	száma	etnikai összetétel						száma	etnikai összetétel					
		magy.	szerb	román	német	roma	egyéb		magy.	szerb	román	német	roma	egyéb
Városok és 500 főnél népesebb községek 2011-ben														
Szőreg	4052	2433	1457	17	68	-	81	6000	5800	200	-	-	-	-
Deszk	2944	1360	1526	25	23	-	10	3238	2991	159	11	16	10	16
Ferencszállás	404	404	-	-	-	-	-	659	614	1	-	4	10	1
Kiszombor	4107	4021	1	9	28	-	48	4172	4069	-	20	9	14	4
Ószentiván	1472	1416	41	-	12	-	3	1700	1632	4	-	2	-	62
Újszentiván	1387	327	563	1	494	-	2	1650	1597	48	1	6	16	-
Kübekháza	1817	1156	-	33	619	-	9	1535	1501	-	1	2	2	2
Gyála	2782	468	2283	8	17	-	6	1004	99	804	1	-	56	44
Ókeresztúr	3053	507	2511	10	15	-	10	1620	152	1131	1	-	220	116
Oroszlámos	3361	1635	1572	64	43	-	43	1718	456	912	-	-	260	90
Törökkanizsa	4691	2921	1664	8	62	-	36	7581	2657	4369	5	6	107	437
Jászoffalva	2967	1653	1259	1	33	-	21							
Szanád	2317	376	1463	1	466	-	11	1314	157	1011	16	1	62	67
Csóka	4245	3263	903	33	32	-	14	4707	2703	1541	-	3	48	412
T.szentmiklós	3530	1376	1354	1	539	-	260	2844	754	1597	1	1	82	409
Hódgyháza	1848	1832	2	3	-	-	11	978	832	92	-	-	5	49
Padé	1641	593	1005	-	34	-	9	2882	1920	712	-	-	119	131
M.padé	1998	1875	73	1	13	-	36							
Óbéba	2494	405	37	1809	212	-	31	1600	567	1	979	19	30	4
Batthyányháza	155	4	-	5	145	-	1							
Keszevichháza	1191	133	-	16	1031	-	11	566	172	-	354	18	3	19
Valkány	4809	1509	21	3007	136	-	136	1308	56	7	1217	3	5	20
N.csanád	5649	330	1581	2062	1592	79	5	4263	677	266	2812	48	371	89
Ócsanád	1538	283	9	11	1158	77	-							
Na.szentmiklós	10617	2121	1134	3938	3227	179	18	12914	1209	463	9917	411	364	529
Né.szentmiklós	1740	42	2	87	1596	-	13							
Óbesenyő	5913	335	10	92	109	-	5367	3881	92	10	651	24	166	2915
Egres	3482	49	15	3154	251	-	13	1202	6	1	960	3	232	-
Sárafalva	3944	109	1233	2093	496	-	13	2540	17	246	1943	18	305	3
N.szentpéter	3573	77	2027	113	1171	-	181	2102	30	522	1335	20	172	18
Periámos	5348	488	98	287	4309	115	59	4464	122	37	3915	160	202	26
Összesen	99069	33501	23844	16889	17931	450	6458	78442	30884	14132	24140	774	2861	5463
Aprófalvak 2011-ben														
Klárafalva	570	566	-	-	4	-	-	485	470	-	1	-	-	14
M.majdán	758	747	6	2	3	-	-	292	251	16	-	-	12	13
Rábé	478	469	-	7	2	-	-	135	123	4	-	-	-	8
Podlokány	96	96	-	-	-	-	-	217	1	211	-	-	-	5
(Kis)Sziget	80	80	-	-	-	-	-	247	63	181	-	-	-	3
Fejéregyháza	247	247	-	-	-	-	-	161	62	97	-	-	-	2
Egyházaskér	861	837	21	1	1	-	1	404	372	11	-	-	-	21
Feketető	1101	483	416	29	167	-	6	568	267	235	1	-	21	44
K.monostor	329	304	21	-	4	-	-	135	128	6	-	-	-	1
M.keresztúr	687	671	-	1	13	-	2	475	377	1	83	1	11	2
Porgány	980	865	-	44	48	-	23	78	52	-	26	-	-	-
Bolgártelep	725	175	-	6	127	-	417	34	10	-	17	-	5	2
Összesen	6912	5540	464	90	369	-	449	3231	2176	762	128	1	49	115
Mindösszesen	105981	39041	24308	16979	18300	450	6907	81673	33058	14896	24268	775	2910	5578

A Szerbiához csatolt népesebb marosszögi települések közül is csak Csóka, Padé és Hódegyháza maradt magyar többségű, utóbbi kivételével jelentős szerb kisebbségekkel együtt élnek a magyarok mindennapjaikat. A 20. század elején jelentős magyar lakossággal rendelkező népesebb települések magyarsága napjainkra, felére rosszabb esetben ötödére olvadt (*3. táblázat*). Az aprófalvak magyarsága azonban homogén maradt, a helyi magyar lakosság itt őrizhette meg napjainkig lokális környezetében magyarságát, nyelvét, szokásait, identitását. A hagyományok erejét mutatja, hogy napjainkban néhány vajdasági összmagyar rendezvénynek is a helyszínévé válhattak (pl. Feketető, Kanizsamonostor stb.).

ÖSSZEGZÉS

A Marosszög aprófalvainak kialakulását és fejlődését a gazdasági szükségszerűség determinálta, az itt élők létalapját mindig is a termőföld adta. Dohánykertészként kezdték, s többszöri gazdasági-gazdálkodási termékváltás (pl. gabona, hagyma stb.) után napjainkig ragaszkodva őseik hagyományához és örökségéhez igyekeztek megfelelni a társadalmi-politikai kihívásoknak és elvárásoknak is. A településállomány egyharmadát kitevő vizsgált tizenkét település napjainkra csak helyi/rész önkormányzatokkal rendelkezik, kivétel nélkül mindegyik valamely népesebb város/község társtelepülése. Kedvezőtlen demográfiai folyamataik ellenére megőrizték magyarságukat, napjainkra azonban ezek a kis magyar etnikai szigetek is végveszélybe kerültek. A rendszerváltozás óta eltelt negyedszázad sem róluk szólt, reménytelen helyzetbe kerültek, ahol szebb napokat megélt múltjukat már csak a néma templomok és elhagyott temetőik őrzik ideig-óráig.

IRODALOM

- BALOGH A.** (2014): A hazai aprófalvasodás új irányjai. Földrajzi Közlemények 138. évf. 2. sz. pp. 134-149.
- FÉNYES E.** (1839): Magyar országnak, 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statistikai és geographiai tekintetben, 4. kötet. Pest. Trattner K. Torontál vármegye, Törökkanizsai járás, pp. 398-404.
- FÉNYES E.** (1851): Magyarország geográfiai szótára I-IV- köt.
- KÓKAI S.** (2000): Adalékok a Marosszög történeti földrajzához (18-19. század). In: Frisnyák S. (szerk.): Az Alföld történeti földrajza, Nyíregyháza, pp. 303-320.
- KÓKAI S.** (2002): A kultúrtáj terjedése és változása a Marosszögben a 18-19. században. In: Fülek Gy. (szerk.): A táj változásai a Kárpát-medencében, IV. Tájérténeti Konferencia Gödöllő, pp. 210-223.
- KÓKAI S.** (2006): A felszíni vizek szerepe a marosszögi település alaprajzok kialakulásában, változásában, a 18-19. században. In.: Fülek Gy. (szerk.): A táj változásai a Kárpát-medencében - Település a tájban. Gödöllő, pp. 325-332.
- KÓKAI S.** (2007/a): A Marosszög demográfiai jellemzői és sajátosságai 1870-2002 között. In: Szónokyné Ancsin G. (szerk.): Határok és Eurorégiók Szeged, pp. 243-252.
- KÓKAI S.** (2007/b): Kiszombor földrajzi környezete. In: Marosvári A. (szerk.): Kiszombor monográfiája I-II. kötet. Kiszombor, pp. 5-29.

- KÓKAI S.** (2008): Zombor a térben, Zombor a tájban. Marosvidék, IX. évf. 2. szám 2008. aug. pp. 24-32.
- KÓKAI S.** (2010/a): A táj és az ember kapcsolata a Marosszög területén (18-19. sz.). In: Pál Á. (szerk.): Moholi Károly emlékkötet, Szeged, pp. 167-177.
- KÓKAI S.** (2010/b): A Bánság történeti földrajza (1718-1918). Nyíregyháza, p. 421.
- KÓKAI S.** (2014): A Marosszög külterületi népessége (1910) Településföldrajzi Tanulmányok. Szombathely, III. évf. 2. sz. pp. 147-166.
- Magyar, román és szerb népszámlálások elektronikus adatbázisai.